

Ptasie kolizje z szybami

DR EWA ZYŚK-GORCZYŃSKA

Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków
Rejestr Kolizji Ptaków ze Szklanymi Elementami Infrastruktury

DR AGNIESZKA TOMALKA-SADOWNIK

Rejestr Kolizji Ptaków ze Szklanymi Elementami Infrastruktury

KOLIZJE PTAKÓW Z SZYBAMI TO PROBLEM NIENOWY. NIE WIADOMO JEDNAK DOKŁADNIE, JAKA JEST RZECZYWISTA SKALA TEGO ZJAWISKA. DLA TEGO POWSTAŁ OGÓLNOPOLSKI REJESTR KOLIZJI PTAKÓW ZE SZKLANYMI ELEMENTAMI INFRASTRUKTURY „SZKLANE PUŁAPKI”. CHCEMY, ABY DZIĘKI ZGROMADZONYM W NIM DANYM JAK NAJWIĘKSZA LICZBA SZKLANYCH ELEMENTÓW INFRASTRUKTURY W POLSCE STAŁA SIĘ WIDOCZNA DLA PTAKÓW.

Prawdopodobnie pierwsza opisana obserwacja kolizji ptaka z szybą pochodzi sprzed niemal 200 lat. W 1832 roku Thomas Nuttall opisał przypadek krogulca zmiennego (*Accipiter striates*), który w pogoni za swoją ofiarą zabił się o szybę szklarni. Jednak do końca II wojny światowej tematyka ptasich kolizji z szybami była rzadko poruszana. Okres powojenny to wielki rozwój przemysłowy, który przejawiał się powstawaniem nowych, dużych budynków, z nowocześnie i estetycznie przeszklonymi elementami. Wówczas temat kolizji ptaków z szybami stał się bardziej zauważalny, a w latach 40. ubiegłego wieku powstało już kilkadziesiąt prac naukowych poświęconych ptasim kolizjom.

Dzisiaj praktycznie niemożliwe jest zaprojektowanie nowoczesnego budynku bez znaczącego udziału powierzchni oszklonych. Dlatego od kilkunastu lat problem kolizji ptaków z szybami jest szeroko badany. Liczne badania i prace naukowe wskazują jednoznacznie: szyby, niezależnie od wielkości, stanowią poważne zagrożenie dla ptaków. Szacuje się, że w samej tylko Ameryce Północnej śmierć w wyniku kolizji z szybami dotyka około miliarda ptaków rocznie, a naukowcy są zgodni, że pomimo przybliżonego charakteru tych danych, są one zdecydowanie zaniżone. Powodem niedoszacowania jest niska wykrywalność ofiar, ponieważ ptaki po kolizji stają się często łatwym i szybkim łupem drapieżników. Jak ważny jest to problem, wskazuje fakt, że śmierć ptaków w wyniku kolizji z szybami jest jedną z najważniejszych przyczyn spadku ich liczebności w skali globalnej.

Największe zagrożenie stwarzają stojące na trasie ptasich migracji wysokie budynki. Nie można jednak zapominać o małych szklanych powierzchniach, takich jak szyby naszych domów czy mieszkań. W ostatnich latach problemem stają się także szklane wiaty przystanków.

Efekt lustra pojawiający się na niektórych oszklonych powierzchniach zwiększa liczbę kolizji ptaków z nimi.

Budynki w centrum Wrocławia – na szybach widać efekt lustra, fot. Ewa Zysk-Gorczyńska

Te nowoczesne i modne elementy infrastruktury coraz częściej zastępują mało estetyczne betonowe czy metalowe przystanki. Ptaki, mimo doskonałego wzroku, najlepszego wśród kręgowców, nie widzą przezroczystej szyby, dlatego lecąc, nie próbują bezpiecznie jej ominąć. Kolejnym aspektem, który zwiększa liczbę kolizji, jest tzw. efekt lustra. Szyby skutecznie odbijają atrakcyjne dla ptaków elementy środowiska, takie jak drzewa, krzewy czy niebo. Ptaki, widząc takie miejsca, próbują się do nich dostać, wlatując wprost na szybę. Niekiedy w szybach mogą widzieć swoje odbicie, które może być przez nie potraktowane jako rywal.

PROBLEM KOLIZJI A POLSKIE PRAWO

Mimo powszechnie znanego problemu ptasich kolizji, niewiele zmienia się w kwestii prawnych aspektów ochrony ptaków przed tym zagrożeniem. Na przykład w wypadku istniejących, nieodpowiednio zabezpieczonych ekranów akustycznych lub innych elementów publicznej infrastruktury konieczne jest wykazanie tzw. szkody w środowisku. Wówczas regionalna dykcja ochrony środowiska może podjąć działania zmierzające do odpowiedniego zabezpieczenia na przykład ekranów akustycznych. W praktyce oznacza to regularny monitoring śmiertelności ptaków, co jest swoistym kuriozum. Potrzeba wielu ofiar kolizji, żeby zmienić to, czemu można by zapobiec.

W przypadku mniejszych elementów infrastruktury, takich jak na przykład wiaty przystanków, nie można powołać się nawet na Ustawę o szkodzie w środowisku. Propagowanie tzw. dobrych praktyk to zdecydowanie za mało. Potrzebna jest zmiana zapisów Ustawy o ochronie przyrody, w której jasno stanie, że wszelkie transparentne powierzchnie publicznej infrastruktury muszą być w odpowiedni sposób zabezpieczone przed ptasimi kolizjami.

Martwy kos – ofiara kolizji z szybą niewielkiej szklanej wiaty przystanku. fot. Ewa Zysk-Gorczyńska

Aby zbadać skalę problemu, jakim jest śmiertelność ptaków w wyniku kolizji z szybami, utworzono rejestr takich zdarzeń:

www.szklanepulapki.pl

JEDNORAZOWO W WYNIKU KOLIZJI GINĄ TYSIĄCE PTAKÓW

Niektóre kolizje ptaków z szybami budynków jednorazowo zabijają tak dużą liczbę osobników, że natychmiast są nagłaśniane w mediach, w literaturze popularnonaukowej i naukowej. Tak między innymi stało się, gdy w 1964 roku podczas trzech dni migracji ptaków na Florydzie odnotowano 4707 ofiar kolizji z budynkami. W październiku 1954 roku pod Empire State Building w Nowym Jorku znaleziono 100 martwych ptaków, należących do 17 gatunków. Niektóre obserwacje wskazują na regularną kolizyjność ptaków z budynkami na szlakach wędrówek. W Kanadzie, w Toronto podczas trzech lat obserwacji odnotowano 5454 martwe ptaki, które zginęły w wyniku kolizji z 54 budynkami. Oszacowano, że każdy z tych budynków jest corocznie przyczyną śmierci średnio 733 ptaków.

W przypadku mniejszych szklanych obiektów nie dochodzi do tak spektakularnych wydarzeń, jak jednorazowa śmierć dziesiątek czy setek osobników. Dlatego obserwacje tego typu rzadko są opisywane. Tymczasem niemal każdy z nas widział ptaka uderzającego w okno domu czy mieszkania albo zna osoby, które takie doświadczenia mają. Nie wiadomo jednak dokładnie, jaka jest rzeczywista skala tego zjawiska, głównie dlatego, że takie obserwacje nie są nigdzie rejestrowane. Aby zapłacić tę lukę, uruchomiono Ogólnopolski Rejestr Kolizji Ptaków ze Szklanymi Elementami Infrastruktury „Szklane Pułapki”.

CO SPOWODOWAŁO ZAŁOŻENIE REJESTRU?

Wszystko zaczęło się od przypadku. Nie ma przesady w stwierdzeniu, że temat znalazł nas, a nie my jego. Podczas jednego z wyjazdów w Góry Sowie, przejeżdżając przez niewielką górską miejscowość, zauważyliśmy leżą-

ce przy szklanej wiacie przystanku martwe ptaki. Były to dwa kosy oraz ruzdzik. Stało się wtedy dla nas jasne, że ptaki te zginęły na skutek zderzenia z szybą przystanku. Wówczas zrodził się pomysł stałych kontroli szklanych wiat przystanków na obszarze Dolnego Śląska. Chcieliśmy sprawdzić, jak duże zagrożenie stwarzają one dla ptaków. Podczas zaledwie kilku tygodni monitoringu stwierdziłyśmy kilkanaście ofiar śmiertelnych oraz kilkadziesiąt śladów kolizji na szybach wiat. Kolejne obserwacje pokazały nam nie tylko skalę samego problemu, ale również skalę jego bagatelizowania. Wtedy pojawił się kolejny pomysł: założenie Rejestru, aby notować te wszystkie – na co dzień niezauważane, bo nigdzie nierejestrowane – obserwacje. Opracowałyśmy bazę, skonsultowałyśmy ją z ornitologami i założyłyśmy „Szklane Pułapki” – Ogólnopolski Rejestr Kolizji Ptaków ze Szklanymi Elementami Infrastruktury.

Celem powołania Rejestru jest uwidocznienie skali problemu ptasich kolizji oraz przede wszystkim, dzięki zgromadzonym obserwacjom, sprawienie, aby jak największa liczba szklanych elementów infrastruktury w Polsce stała się widoczna dla ptaków. Aby ten cel mógł być skutecznie realizowany w skali ogólnokrajowej, potrzebne jest wsparcie wielu zaangażowanych obserwatorów. Bez udziału osób, które podzielą się swoimi obserwacjami, nic nie uda nam się osiągnąć, dlatego każda obserwacja jest dla nas cenna. O dotychczasowych działaniach w ramach Rejestru „Szklane Pułapki” można się dowiedzieć z naszej strony na Facebooku oraz ze strony samego Rejestru (www.szklanepulapki.pl). „Szklane Pułapki” to nasz społeczny projekt, realizowany na razie bez żadnych zewnętrznych źródeł finansowania. Dlatego każda współpraca z osobami, dla których, podobnie jak dla nas, problem ptasich kolizji z szybami jest ważny, jest mile widziana. Zachęcamy do kontaktu i współpracy.

Za ornitologiczne konsultacje podczas tworzenia bazy Rejestru oraz pomoc w rozpowszechnianiu informacji o Rejestrze „Szklane Pułapki” serdeczne podziękowania dla Tomasza Wilka (OTOP), Piotra Skórki (Instytut Ochrony Przyrody PAN) oraz Adama Zbyryta (PTOP).

Literatura:

-
- Klem D.J. 1989. Bird window collision. *Wilson Bull.* 101(4): 606–620.
Nuttall T. 1832. A manual of the ornithology of the United States and of Canada, VI. Hilliard & Brown, Cambridge, Massachusetts.
Ogden L.J.E. 1996. Collision course: The hazards of lighted structures and windows to migrating birds. Toronto, Ontario: World Wildlife Fund Canada and the Fatal Light Awareness Program.
Tomalka-Sadownik A., Zysk-Gorczyńska E. 2017. Szklane szyby przystanków – śmiertelne zagrożenie dla ptaków. *Głos Przyrody* 3: 24–26.
Zbyryt A. 2012. Poradnik ochrony ptaków przed kolizjami z przezroczystymi ekranami akustycznymi oraz oknami budynków. Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Białystok.
Zysk-Gorczyńska E., Tomalka-Sadownik A. 2017. Szklane przystanki – (nie) widoczne zagrożenie dla ptaków. *Ekonatura* 12 (109): 22–24.